



NIEUWKOMERS IN HET WAASLAND: "HOELANG NOG TOT EEN WONDERBARE VISVANGST?"

Van rivieren bruisend van leven, morsdode riuolen en bronnen van hoop



De vele waterlopen in het Waasland waren eeuwenlang belangrijke voedselbronnen voor onze voorouders. Ze leken onuitputbare reserves van vissen. Niet voor niets prijkt paling als streekgerecht op de Wase menukaart. Sommige gemeenten hadden zelfs hun eigen vismijn waar plaatselijk gevangen vis verhandeld werd. De industriële revolutie en de bevolkingstoename zorgden aanvankelijk voor weinig verandering. Rond 1940 inventariseerde men in de Schelde nog 67 zoetwater- en zeevissensoorten. Na de oorlog werd het riuolingsnet uitgebreid, maar al het afvalwater werd ongezuiverd in de rivieren geloosd.

De massale verontreiniging van de waterlopen leidde tot omvangrijke vissterfte en dode en stinkende rivieren. De stank van het afvalwater van slachthuizen, industrie, huishoudens droeg kilometers ver en was niet te harden.

De Stekense vaart werd door de buurt omgedoopt tot 'Stinkende vaart', dat meer toepasselijk was. In tal van steden werden de rivieren overweld om dit probleem weg te steken. Terwijl de Fransen en Belgen hun ogen en reukorgaan afwendden van het probleem, groeide in Nederland het ongenoegen en de bezorgdheid. In Zeeland richtten milieube-

wuste activisten de militante actiegroep 'Redt de Schelde op'. Deze organisatie verzamelde in 1988 20.000 handtekeningen voor een schone Schelde en overhandigde ze aan de regeringen van België en Nederland. Omer Gielliet, destijds pastoor in Breskens en lid van de actiegroep, beschreef de situatie als volgt: "De Schelde moet schoon. In België

is hij dood en hier is hij ziek." 'Redt de Schelde' organiseerde prompt een protest- en sensibilisatie-tocht van monding tot bron van de Schelde.

De acties van de ontluikende milieubeweging bleven niet zonder gevolg. De Nederlandse en Belgische regering hadden in 1975 watervrdragten afgesloten over Maas en Schelde. Onder invloed van 'Redt de Schelde' en de publieke opinie scherpte de Nederlandse regering haar eisen voor een propere Schelde terecht aan. In ruil voor de verdieping van de Westerschelde voor de Antwerpse haven eiste Nederland veel meer inspanningen van België om de waterkwaliteit drastisch te verbeteren. Deze inspanningen kwamen rijkelijk laat. Toen de Vlaamse overheid in 1990 Aquafin oprichtte om de waterzuiveringsinfrastructuur uit te bouwen, werd in Duitsland, Nederland en het Verenigd Koninkrijk respectievelijk al 91, 93 en 96 procent van het afvalwater gezuiverd. In Vlaanderen was dat toen 28 procent. Door de investeringen van het Vlaamse Gewest en de inspanningen van Aquafin steeg het aandeel gezuiverd afvalwater tot ruim 84% in 2018. Sinds 2000 investeerde de Société publique de gestion de l'eau (SPGE), de Waalse maatschappij voor waterbeheer, bijna 4

miljard euro in de zuivering van gebruikt water. Daardoor wordt nu 91 procent van het gebruikt water in Wallonië gezuiverd. In het Brusselse gewest staat Aquiris in voor de waterzuivering. Een eerste installatie in Brussel-Zuid werd al geopend in 2000. In 2007 werd aan het kanaal van Vilvoorde een veel groter zuiveringsstation opgestart in het noorden van Brussel. De gevolgen waren haast onmiddellijk merkbaar. Het effluentwater dat

De oevers van de Schelde worden bevestigd met fuiken. De onderzoeksgroep van Professor Jan Breine vangt daarmee voornamelijk soorten die hun volledige levenscyclus in de monding blijven: brakwatergrondel, dikkopje, grauwe poon en rode poon. Andere vissen, zoals de tong, bot of de zeebaars, komen opgroeien in Antwerpen en trekken daarna naar zee. Tot slot vangen de onderzoekers langs de oevers brasem, blankvoorn, rietvoorn,



geloosd wordt door de rioolwaterzuiveringsinstallaties is nog geen drinkwater, maar is wel geschikt voor vissen, vogels en amfibieën. De waterkwaliteit van de Zenne nam spectaculair toe. De Zenne mondt via de Rupel uit in de Schelde en dat liet zich voelen.

Meer vis in gezonder water

Er zit steeds meer vis in de Schelde en haar zijrivieren en ook het aantal soorten neemt toe. Dat blijkt uit tellingen van Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. Voor de inventarisaties gebruikt het instituut twee methoden: de ankerkuil en fuiken.

De ankerkuil gebruikt men in de vaarzone centraal in de Schelde. Men legt daarvoor op vaste plaatsen een vissersboot voor anker, tegen het tij in. Daarna laten de onderzoekers netten te water en de stroming duwt de vis erin. Hier vangt men veel trekvis die zich komen voortplanten en daarna naar de zoete wateren of de zee opschuiven. In deze centrale vaarzone zit enorm veel spiering en ansjovis en komt ook griet, puitaal, haring of sprot voor. In totaal vind je daar ongeveer 28 soorten.

pos, maar ook de snoekbaars, de voornaamste jager in dit gebied. Volgens de meest recente gegevens zitten er langs de oevers ongeveer 32 soorten.

Afhankelijk van de plaats waar er gevestigd wordt, treft men verschillende aantallen en soorten vissen aan. Nabij het Paardenschor (Kallo) bevat het Scheldewater hoge zoutconcentraties.

Er werd vooral haring, bot, zeebaars en tong gevangen in het Paardenschor. Spiering, paling, Europese meerval, driedoornige stekelbaars, kolblei, zwartbekgrondel, baars, winde, bittervoorn, gibel, kroeskarper, dunlipharder, blauwbandgrondel, karper, kornaarvis, steenbolk, tiendoornige stekelbaars, zonnebaars, zeenaald, sprot. Met de tellingen van de voorbije jaren erbij gaat het om zeker 75 vissoorten, waarvan sommige zelfs uitgestorven waren gewaand. Bijvoorbeeld de meivis, spiering, ansjovis of houting zijn terug in de Schelde en/of zijrivieren na een afwezigheid van decennia, of zelfs meer dan een eeuw. Waar het visbestand volgens het INBO in 1995 nog 'slecht' kon worden genoemd, is dat nu geëvolueerd naar 'matig' tot



...., haring, bot, zeebaars, tong, Spiering, paling, Europese meerval, driedoornige stekelbaars, kolblei, zwartbekgrondel, baars, winde, bittervoorn, gibel, kroeskarper, dunlipharder, karper, kornaarvis, blauwbandgrondel, steenbolk, tiendoornige stekelbaars, zonnebaars, zee-naald, sprout, meivis, spiering, ansjovis of houting, ...

Zal de steur van Sint-Amelbergha ooit terugkeren naar de Schelde?

'goed'.

Er wordt echter ook gevisd in Steendorp. Daar is de zoutconcentratie een pak lager. De invloed van de zee is er heel wat kleiner dan in het paardenschor en het duurde tot de opening van het grote zuiveringsstation in Brussel vooraleer de waterkwaliteit er merkkelijk verbeterde. Daarom duurde het tot het voorjaar van 2009 vooraleer men er spieringen kon vangen. Het water is er brak en

Overstromingsgebieden, polders, schorren, killen en krekens zijn belangrijke broedkamers voor vissen.





Vanwege de stippen op zijn flanken wordt de meivis ook wel de 'gestipte reuzenharing' genoemd.

men treft er dus een ander visbestand aan dan in de zoute zone ten noorden van Antwerpen of de zoete waterzone stroomopwaarts de Durmemonding. Daarbij zitten ook zeldzame soorten zoals de fint of meivis, die nog maar sinds 2014 wordt waargenomen. Net als de ansjovis komt de fint paaien in de zoetwaterzone om zich daarna richting zee te verspreiden. De vangst van meivis en spiering in Steendorp is belangrijk, want het is een indicator voor een goede zuurstofhuishouding.

Naast vissen zitten de Scheldewateren ook boordevol garnalen. Dat is bijzonder goed nieuws voor tong en tongliefhebbers. Tong voedt zich immers voornamelijk met grijze garnalen. De laatste jaren komt de grijze garnaal voor tot in Branst en de steurgarnaal zit een beetje overal.

In de periode 2009-2018 ving de onderzoekers vijf exotische vissoorten in Schelde en Durme: blauwbandgrondel, zonnebaars, gibel, snoekbaars en zwartbekgrondel.

Sigmawerken als ultieme hefboom voor volledig rivierherstel

Europa wil echter niet alleen dat ons water proper is, er moet nog meer leven in zitten. 'Daarom is een verbetering van de structuur van onze waterlopen erg belangrijk', zegt Peter Goethals van de vakgroep Toegepaste Ecologie en Milieubiologie aan de Universiteit Gent. Dijken en strakke oevers van beton of schanskorven moeten zoveel mogelijk plaatsmaken voor overstromingsgebieden en grillige patronen met ondiepe zones, die essentieel zijn voor planten, ongewervelden en vissen. De Zeeschelde wordt door een veertigtal vissoorten als opgroeigebied gebruikt en een dertigtal daarvan plant zich daarnaast ook effectief voort in het estuarium.

In de overstromingsgebieden, met schorren en krekens, vinden jonge visjes veel kleine waterdier-

tjes, planten en nauwelijks roofvissen en daar is het dus ideaal om op te groeien. Wanneer ze groot genoeg zijn, gaan ze via de Schelde naar de zee of de inlandse natuurplassen.

Het leidt geen enkele twijfel dat de overstromingsgebieden, die in het kader van het Sigmaplan worden aangelegd, ook dienst zullen doen als kraamkamer voor vissen en als long voor de Schelde.

Zeezoogdieren surfen mee op het succes van de vissen

Het toenemend visbestand en de betere waterkwaliteit is onze zeezoogdieren niet ontgaan. Het aantal zeehonden dat werd waargenomen in en rond de Schelde is sinds 2010 gestegen van acht tot zestig. Door de betere waterkwaliteit in de Schelde neemt het visbestand toe en dus hebben zeehonden hier voldoende eten. Ook bruinvissen duiken steeds meer op. Zelfs fervente viseters als de Europese otter verschijnen na decennialange afwezigheid weer in het Waasland. Als er zeezoogdieren gespot worden in de Schelde, is dat vaak goed voor de krantenkoppen, al horen deze diertjes hier gewoon thuis.

Het zijn geen nieuwkomers, ze komen gewoon terug van ooit weggevoerd.

